

3

DE ONTMOETING MET DE LEEFOMGEVING: SOCIALE EN ECOLOGISCHE VRAAGSTUKKEN

MODULE DRIE

ONTMOETING MET DE LEEFOMGEVING: SOCIALE EN ECOLOGISCHE VRAAGSTUKKEN

3.1 ALGEMENE INLEIDING

3.1.1 STRUCTUUR VAN DE HANDLEIDING

Deze handleiding voor de leerkracht is een didactisch pakket waarin het volgende thema wordt uitgewerkt: “Ontmoeting met het milieu: sociale en ecologische vraagstukken”. Dit pakket is ontwikkeld voor de leeftijdsgroep van 12- tot 18-jarigen en biedt de leerkracht of begeleider van een leergroep de kans om op het niveau van de eigen klasgroep dit thema uit te werken.

In deze handleiding kan de leerkracht rond verschillende onderwerpen werken die aansluiten bij het overkoepelende thema “Ontmoeting met het milieu: sociale en ecologische vraagstukken.” Aan de hand van impulsen en didactische suggesties is het mogelijk om vanuit verschillende perspectieven dit thema te benaderen. Impulsen zijn elementen die de leerkracht in de klas kan binnenbrengen om het gesprek op gang te brengen.

Deze handleiding bevat een diversiteit aan impulsen met verschillende moeilijkheidsgraden. Deze impulsen hebben als doel om bij te dragen tot het leerproces en bestaan in verschillende vormen. Het is niet de bedoeling om alle impulsen te gebruiken. De leerkracht kan de meest passende impulsen selecteren op basis van (de beginsituatie in) zijn leergroep. De didactische suggesties zijn concrete voorstellen om met de impulsen aan de slag te gaan en zijn gericht op levensbeschouwelijke reflectie en communicatie. Dit zorgt ervoor dat de leerkracht op een gevarieerde manier de verschillende impulsen, die aansluiten bij de eigen leergroep, kan benaderen.

De volgende hoofdstukken komen aan bod in deze handleiding:

- Ten eerste komt er een algemeen inleiding die de stanpunten van de islam tegenover het milieu schetst. Daarna wordt het begrip khalifa uitvoerig uitgelegd, met name dat de mens een Goddelijke taak (khalifa) heeft gekregen om over de natuur te waken. Dit hoofdstuk behoort tot de basisleerstof voor de leerlingen.

- Ten tweede wordt het belang van een islamitische milieu-ethiek benadrukt. In dit hoofdstuk staan we stil bij het belang van het behouden van evenwicht in het universum. Dit hoofdstuk behoort tot de basisleerstof voor de leerlingen.
- Het derde hoofdstuk van deze handleiding gaat dieper in op sociale onrecht als gevolg van slechte beheersing van de natuur. De leerling wordt in dit hoofdstuk alert gemaakt voor de gevolgen van overconsumptie. Dit hoofdstuk (behalve deel 5.3. Sociale rechtvaardigheid: een ideaal) maakt deel uit van het basisleermateriaal voor de studenten.
- Het vierde en laatste hoofdstuk behandelt de oorzaken van klimaatverandering. In dit hoofdstuk staat de leerkracht stil bij de menselijke oorzaken van klimaatverandering. Met andere woorden menselijke handelingen blijven niet zonder gevolg op de natuur. Dit is een verdiepend hoofdstuk

Afsluitend bevat deze handleiding een woordenlijst waarbij alle moeilijke begrippen kort en bondig worden verklaard op het niveau van de leerling. Daarna volgt een bibliografie van deze didactische bundel.

3.1.2 INHOUD VAN DE HANDLEIDING

Dit didactisch pakket behandelt het thema: "Ontmoeting met het milieu: sociale en ecologische vraagstukken"

Het vertrekpunt van deze handleiding is een beeldfragment waarin jongeren tegen klimaatvervuiling protesteren. Maar dat doen ze met geweld.

Na het bekijken van dit beeldfragment, kan de leerkracht aan de slag met één of meerdere impulsen van dit didactisch pakket die aansluiten bij het niveau van de eigen leergroep.

3.2 DE SCHEPPING

3.2.1 INLEIDING

De Koran verwijst naar de schepping als khalq. De term khalq is verbonden met de natuur en het universum en komt in 261 Koranverzen voor. Zoals bijvoorbeeld in soerat Al-Baqara vers 29: “Hij is Degene Die voor jullie alles geschapen heeft wat op aarde is. Toen reikte Hij over de hemel en maakte zeven hemelen en Hij is de Kenner van alle zaken.”¹ (Al-Baqara: 29)

De Islam richt zich tot alle onderdelen van de schepping, waaronder ecologie. Uit het geheel van Koranverzen gaat 1/8 ervan over het onderwerp ‘ecologie, milieu en natuur’. De mens heeft tenslotte als taak gekregen om het evenwicht van Allah’s schepping te behouden. In soera Arrahman staat: “..Hij (Allah) heeft de weegschaal (der gerechtigheid) geplaatst. Opdat jullie het evenwicht niet verstoren. En Hij houdt de weegschaal in evenwicht met rechtvaardigheid, en breng geen afwijkingen in het evenwicht.”² (Ar-rahmane: 7,8 en 9)

De visie van de islam op de relatie tussen de mens en ecologie is uitgewerkt in zowel de Koran als de hadieths. ³Hierin wordt meermaals aangespoord tot een duurzame omgang met de natuur en de aarde. Destemeer omdat het volledige universum, waaronder de natuur en de mens, door Allah als eenheid is geschapen. Het is dus aan de mens om die eenheid van natuur en mens te behouden en te respecteren.

Er is een onderling verband tussen alle elementen van de schepping. Ook bracht Allah hier structuur in. Daarom spreken we van een schepping die in balans is of mizan zoals uitgelegd in de Koran: “De zon en de maan volgen de berekende baan. En de planten en de bomen knielen zich neer. En Hij heeft de hemel hoog opgeheven en Hij heeft de weegschaal (der gerechtigheid) geplaatst. Opdat jullie het evenwicht niet verstoren. En Hij houdt de weegschaal in evenwicht met rechtvaardigheid, en breng geen afwijkingen in het evenwicht.” ⁴ (Ar-rahmane: 5,6,7,8 en 9)

Figuur 3.1
Bron: © PRASERT /
Adobe Stock

¹ <https://koran.nl/soera-2-al-baqarah-de-koe/> (toegang 27.07.2020).

² <https://koran.nl/soera-55-ar-rahman-de-weldadige-de-weldoener/> (toegang 27.07.2020).

³ I. M. HOPE, J. YOUNG, islam and ecology, , 2014, p.1.

⁴ <https://koran.nl/soera-55-ar-rahman-de-weldadige-de-weldoener/> (toegang 2./07.2020).

3.2.2 DE MENS ALS KHALIFA OP AARDE

Naast het ruimer begrip ecologie, besteedt de Koran ook veel aandacht aan het milieu. Ook hier staat centraal dat het de taak van de mens is om het evenwicht in de natuur te behouden en te respecteren. Men spreekt van natuurwetten om erop te wijzen dat Allah met de juiste berekeningen en in alle perfectie de eenheid in de natuur heeft geschapen. Zo staat in soera Al Mulk: **“U ziet in de schepping van de Meest Barmhartige geen onevenwichtigheid.”**⁵ (Al-Mulk:3).

De interpretatie van de Koran doet ons inzien dat de mens geen beheerser, maar eerder een beheerder of behoeder van de natuur dient te zijn. Daarom wordt de mens beschouwd als rentmeester of khalifa: “En (gedenk) toen jullie Heer tegen de Engelen zei: “Ik zal op de aarde een khalifa aanstellen”⁶ (Al-Baqara:30) De oorspronkelijke betekenis van een khalifa is de verantwoordelijke voor het beschermen van de aarde en haar vermogens.

Ook geeft de natuur signalen of ayats wanneer het niet goed gaat. Het is dan aan de mens om daarmee rekening te houden en de natuur nog beter te beschermen. Zoals reeds uitgelegd maakt de mens samen met alle andere scheppingen deel uit van het gehele universum. Toch verschilt de mens van alle andere scheppingen omdat het beschikt over de rede of het verstand en de vrije wil. Mensen hebben de capaciteit om na te denken over hun handelingen en te kiezen of ze iets al dan niet doen/beschermen/behoeden. In tegenstelling tot dieren die hun instinct volgen, beschikt de mens dus over het verstand om de opgelegde taak tot bescherming van de natuur te begrijpen en uit te voeren.⁷

Figuur 3.2
Bron: © sarayut_sy /
Adobe Stock

⁵ <https://koran.nl/soera-67-al-mulk-heerschappij/> (toegang 27.07.2020).

⁶ <https://koran.nl/soera-2-al-baqarah-de-koe/> (toegang 27.07.2020).

⁷ I. M. HOPE, J. YOUNG, islam and ecology, , 2014, p.1.

Concreet betekent khalifa of verantwoordelijke zijn dat je als mens volgende verantwoordelijkheden opneemt:

1. Zichzelf beschermen (spiritueel, biologisch,...)
2. De maatschappij beschermen (de samenleving in het algemeen, de menselijke relaties, de eigen en andere gemeenschap,...)
3. De aarde en haar vermogens beschermen (de natuur, dieren, energiebronnen...)

Rentmeester of khalifa zoals Linda Bogaert het mooi formuleert betekent niet dat de mens centraal staat:

“Viceregentchap geeft de mens geen superioriteit over de Schepping en haar onderdelen - volgens de Islam behoort de aarde immers niet de mens toe, maar is ze van God. De mens is slechts een klein onderdeel van de Schepping en leeft zij aan zij met de andere aspecten ervan. Volgend vers benadrukt de absurditeit van het antropocentrisme:

“De schepping van de hemel en van de aarde is groter dan de schepping van de mens, maar de meeste mensen weten het niet.” (Koran 40:57)

Al de rijkdommen van de aarde (land, water, lucht, wouden, ertsen, enz.) zijn beschikbaar om door de mens gebruikt te worden, maar zijn niet van de mens. God heeft ze voor de mens geschapen, het zijn geschenken voor de mens waarop ethische beperkingen gelden. De mens kan ze gebruiken om zijn noden te lenigen maar enkel op een manier die het ecologisch evenwicht niet verstoort en die de mogelijkheid van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien niet compromitteert. Vervuiling en verspilling van natuurlijke rijkdommen is verboden.

Figuur 3.3
Bron: © onefoto /
Adobe Stock

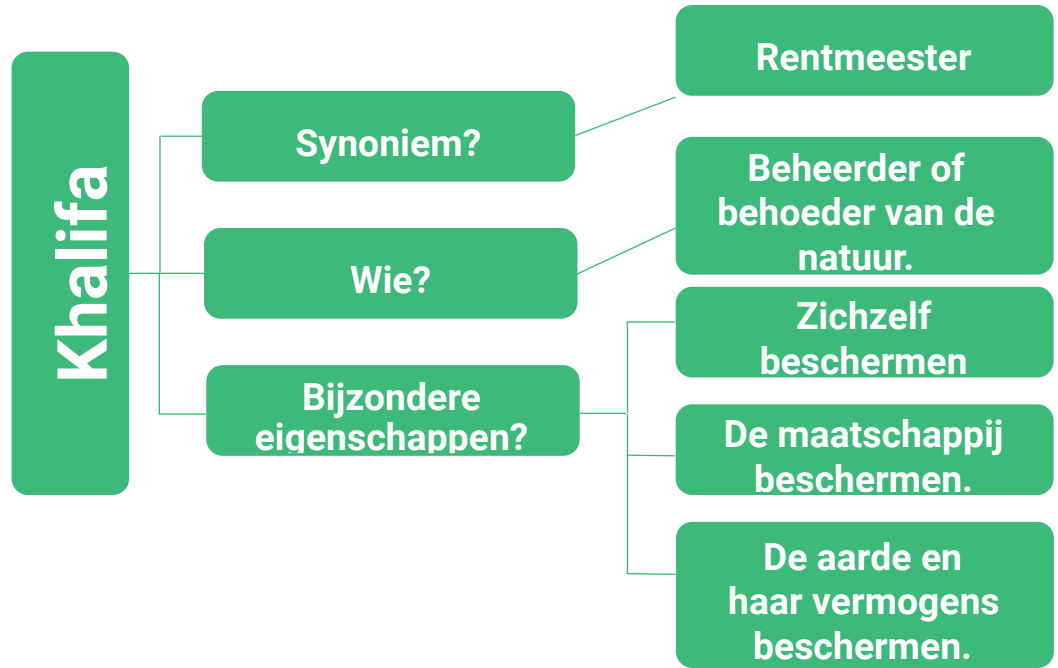
Bovendien zijn de natuurlijke rijkdommen er niet enkel voor de mens. Alle schepselen hebben een geboorterecht op hun deel van de natuurlijke rijkdommen.

“En Hij is het die de winden als verkondigers van goed nieuws voor Zijn barmhartigheid uitzendt. En Wij laten uit de hemel rein water neerdalen om daarmee hen die Wij geschapen hebben, mensen en dieren, te drinken te geven.” (Koran 25:48-49)”⁸

⁸ <https://users.ugent.be/~hdeley/bogaert/bogaert1.htm> (toegang 29.07.2020).

OEFENING 1: INVULOEFENING

Vul het schema met het juiste antwoord aan.

OEFENING 2

Lees de onderstaande stellingen en zet een kruisje in de gepaste kolom.

STELLING	WAAR	NIET WAAR
1) 1/8 van de Koran gaat over ecologie, milieu en natuur.	X	
2) Dieren beschikken over de vrije wil. Daarom hebben zij de taak om voor de natuur te zorgen.		X
3) Een khalifa is verantwoordelijk voor de bescherming van zichzelf, de maatschappij en de aarde.	X	
4) De schepping van Allah is niet in balans of mizan.		X

3.3 ISLAMITISCHE MILIEU-ETHIEK

3.3.1 MENS EN MILIEU-VERANTWOORD GEDRAG

In het gedeelte over de mens als khalifa hebben we reeds stilgestaan bij het feit dat de Koran veel aandacht hecht aan het milieu. Het volstaat niet om enkel de 5 pijlers van de islam na te leven om een goede moslim te zijn. Er bestaan nog andere, ethische regels zoals het respecteren en beschermen van het milieu. Als mens dienen we zuinig om te springen met de energiebronnen, de natuur zo min mogelijk te vervuilen en een duurzaam en ecologisch gedrag te vertonen. Het zijn die principes van verantwoord gedrag die minstens even belangrijk zijn als de meer bekende gedragspijlers binnen de islam.

In de hadith wordt de levensstijl van de profeet Mohammed –vzmh- weergegeven. Ook hierin wordt bevestigd dat de profeet milieu-verantwoord gedrag beschouwde als onderdeel van de authentieke islamitische levenswijze. Bovendien waren de meeste profeten herders wat maakt dat ze zeer veel voeling hadden met de natuur en al wat erin leeft. Hij beval ook de moslims om zorgvuldig om te gaan met de natuur zelfs in moeilijke tijden als oorlog.

Dit wordt benadrukt door Abu Bakr As-Siddiq, een nauwe gezelschapsgenoot en opvolger van de Profeet Mohammed –vzmh-. Hij zei aan een van zijn militaire bevelhebbers: "Ik adviseer u volgende tien dingen (met betrekking tot de regels van oorlogsvoering). Doodt geen vrouwen of kinderen, bejaarden of

zieken. Hak geen bomen om of verbrandt ze niet, vooral als het fruitdragende bomen zijn. Verniel geen onbewoonde plaatsen. Doodt geen dieren behalve voor voedsel. Verbrandt geen bijen en drijf hen niet uiteen. Steel niets van de zaken die in beslag genomen werden gedurende de strijd. En handel niet laf.”⁹ (Al-Muwatta, Volume 21, Hadith 10)

In de Koran wordt de mens herinnerd aan de schoonheid van de natuur. Soera Al Ghashiyah nodigt in verzen 16 tot 18 de mens uitdrukkelijk uit om zich bewust te zijn van de schoonheid van de natuur door het regelmatig te observeren en ervan te genieten: “Kijken zij dan niet naar hoe de kamelen zijn geschapen? En naar hoe de bergen stevig gegrondvest zijn? En naar hoe uitgespreid de aarde is?”¹⁰ (Al-Ghashiyah: 17,18,19,20) Als we de tijd nemen om op een bewuste manier naar de natuur te kijken, zien we inderdaad de grootheid en de schoonheid die het biedt.

⁹ I. MALIK, al-Muwatta, Beiroet, Dar Iyha Attourat Alarabiya, 1985, p. 212.

¹⁰ <https://koran.nl/soera-88-al-ghashiyah-de-overweldiging/> (toegang 27.07/2020)

3.3.2 OEFENING

OEFENING:

Vul de ontbrekende woorden in.

Khalifa – 5 pijlers van de islam – respecteren en beschermen –
ecologisch gedrag – de energiebronnen - milieu

In het gedeelte over de mens als **khalifa** hebben we reeds stilgestaan bij het feit dat de Koran veel aandacht hecht aan **het milieu**. Het volstaat niet om enkel de **5 pijlers van de islam** na te leven om een goede moslim te zijn. Er bestaan nog andere, ethische regels zoals het **respecteren en beschermen** van het milieu. Als mens dienen we zuinig om te springen met **de energiebronnen** de natuur zo min mogelijk te vervuilen en een duurzaam en **ecologisch gedrag** te vertonen. Het zijn die principes van verantwoord gedrag die minstens even belangrijk zijn als de meer bekende gedragspijlers binnen de islam.

3.4 MILIEU EN SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

3.4.1 ZUINIG OMGAAN MET NATUURLIJKE BRONNEN

In een sociaal rechtvaardige samenleving heeft ieder mens recht op en toegang tot de basisbehoeften. Ecologie en natuur kunnen hieraan gelinkt worden. Denk aan de samenleving waarin eenieder recht heeft op bijvoorbeeld water als basisbehoefte.

In de Koran wordt de cruciale rol van water benadrukt. Water wordt vooropgesteld als bron van het leven en als één van de meest kostbare grondstoffen.¹¹ Het woord water of ma'a komt meer dan zeventig keer voor in de Koran.¹² Zoals bijvoorbeeld:

- “En Allah heeft water uit de hemel gestuurd, en Hij doet de aarde daarmee herleven na haar dood. Waarlijk, in dit is een Teken voor mensen die luisteren.”¹³ (An-Nahl:65)
- “Vertel Mij! Hoe denken jullie dan over het water dat jullie drinken? Zijn jullie het die het uit de regenwolken doen neerkomen, of zijn Wij de neerzenders? Als Wij zouden willen dan zouden Wij het tot zout water maken. Waren jullie maar dankbaar!”¹⁴ (Al-Waqi’ah: 68,69,70)

Water is essentieel voor het ontstaan en de ontwikkeling van leven. Zo is het noodzakelijk voor onder andere het levensonderhoud van de mens, van de dieren en is het noodzakelijk voor de plantengroei. Bovendien hebben zowel mensen en dieren nood

aan drinkwater. Tot slot kunnen wij ons geen leven inbeelden zonder de mogelijkheid om een douche of een bad te nemen, water staat garant voor reinheid en hygiëne.

Het is duidelijk dat water altijd een cruciale rol zal blijven spelen in het universum. Maar het wordt ook alsmear duidelijker dat we kampen met de problemen van waterschaarste, droogte,... Water is niet onuitputtelijk en kan op een gegeven moment opgeraken. Het is daarom de verantwoordelijkheid van de mens om watertekorten te voorkomen door zowel langetermijn- als kortetermijnoplossingen te bedenken.

Figuur 3.5
Bron: © willyam /
Adobe Stock

¹¹ S. CATOVIC, J. YOUNG, Islamic sacred texts related to water, New Jersey , p.1-5.

¹² Meer voorbeelden te vinden op: https://www.faithinwater.org/uploads/4/4/3/0/44307383/islamic_sacred_texts-water-greenfaith.pdf

¹³ <https://koran.nl/soera-16-an-nahl-de-bijen/> (toegang 27.07.2020)

¹⁴ <https://koran.nl/soera-56-al-waqi-ah-het-onvermijdelijke/> (toegang 27.07.2020)

Als khalifa dienen we zuinig om te springen met de energiebronnen en een duurzaam en ecologisch gedrag vertonen.

3.4.2 RECHTVAARDIG OMGAAN MET NATUURLIJKE BRONNEN

De mens consumeert zeer veel. Heel vaak wordt er meer verbruikt dan we als mens effectief nodig hebben om te overleven, denk aan de voedseloverschotten die na elke maaltijd weer in de vuilbak belanden. Het is belangrijk om een balans te vinden in die consumptie. Zelfs indien er nu nog een overvloed zou zijn aan bepaalde natuurlijke bronnen, zou het niet rechtvaardig zijn om die te verkwisten en onnodig uit te putten.

Figuur 3.6
Bron: © VectorMine /
Adobe Stock

Overconsumptie zorgt ervoor dat de natuurlijke hulpbronnen worden uitgebuit. Door gebalanceerd te consumeren, bereiken we de doelstelling van de eenheid en instandhouding van de natuur.¹⁵ Die doelstellingen moet een khalifa steeds voor ogen houden.

In de Koran wordt er uitdrukkelijk op gewezen niet te verspillen of overconsumeren. Soera Al A'raf wijst erop dat consumeren uiteraard niet verboden is, maar dat dit met mate moet gebeuren: "O Kinderen van Adam, kleedt jullie goed en mooi... En eet en drink wat jullie maar willen, maar verspil niet door buitensporigheid. Voorzeker, Hij (Allah) houdt niet van de verkwisters."¹⁶ (Al-A'raf: 31)

Gebalanceerd consumeren zorgt ervoor dat het gemakkelijker is om de natuurlijke bronnen gelijkelijk te verdelen en zo een rechtvaardige consumptiemaatschappij te vormen. Toch zien we dat dit doorheen de jaren alsmaar moeilijker lukt. Indien elk individu bij zijn consumptie enkel aan zichzelf denkt, zal hij/zij geen rekening houden met het feit dat het aanbod van natuurlijke bronnen ook andere mensen, dieren en planten moet voorzien in levensonderhoud.

Zo ontstaat een ongelijke en onrechtvaardige verdeling van natuurlijke bronnen. Dit is uiteraard niet wat in de Koran wordt beoogd, integendeel.

¹⁵ S. OZKAYA, Islam en Ecologie: De ecologische ethiek van de islam gezien vanuit de visie op de relatie tussen mens en natuur, Leiden, 2013, p. 14.

¹⁶ <https://koran.nl/soera-7-al-a-raf-de-kantelen/> (toegang 27.07.2020)

3.4.3 SOCIALE RECHTVAARDIGHEID: EEN IDEEAAL

Sociale rechtvaardigheid is een ideaal. dat is wat we willen bereiken. Het is een voortdurende strijd die geen einde kent. Sociale rechtvaardigheid is niet gemakkelijk te verkrijgen. Wanneer we bijvoorbeeld tegen armoede strijden dat moeten we er bewust van zijn dat armoede niet volledig kan verdwijnen. Daar schuilt een wijsheid achter, zoals bijvoorbeeld dat mensen voor elkaar leren zorgen waardoor er sterke verbondenheid of Umma (gemeenschap) ontstaat. Maar het feit dat armoede nooit zal verdwijnen betekent niet dat we dit niet moeten nastreven. Het blijft als het ware een ideaal. Het gaat hier niet over het bereiken van het doel, maar eerder om het streven naar het doel. Met andere woorden niet het resultaat staat centraal, maar de inspanning om het doel te bereiken. Want de absolute rechtvaardigheid is volgens de islam een Goddelijke eigenschap.

Enkel Allah is degene die rechtvaardig is in de volle betekenis van het woord en dit betekent dat de mens ondanks zijn grote inspanning om rechtvaardigheid te laten zegevieren altijd te kort zal schieten.

Hieruit kunnen we afleiden dat de mens ambitieus moet zijn en alle vredelevolle middelen gebruiken om sociale rechtvaardigheid te realiseren. Maar tegelijkertijd dient hij ook bescheiden te zijn en weten dat hij de perfectie niet kan bereiken. Dit is de ware betekenis van tawwakul (vertrouwen op Allah).

Het is daarbij ook belangrijk om te weten dat sociale rechtvaardigheid een middel is om vrede te verkrijgen. Zowel de vrede in onszelf als in de samenleving. Dus is gerechtigheid een voorwaarde voor zowel innerlijke vrede als voor sociale vrede. In een sociale vredevolle maatschappij is iedereen gelijk. Het is niet toevallig dat de profeet Mohammed het verdrag van Medina als eerste verdrag heeft opgesteld toen hij in Medina aankwam. Daarin beschouwde de profeet Mohammed in 57 artikels alle burgers van Medina als gelijke burgers:

Verdrag van Medina

1. Dit is een document van Moḥammed de Profeet. Het regelt de verhoudingen tussen de gelovigen, dat wil zeggen moslims van Quraish en Yathrib en degenen die volgden en hard meewerkten. Zij vormen één volk, de Ummah.
2. De Quraish Mohādjrūn zullen bloedgeld (boete voor moord in plaats van bloedwraak) blijven betalen, overeenkomstig hun huidige gewoonten.
3. In geval van oorlog met enige andere partij zullen zij hun gevangenen vrijkopen met de vriendelijkheid en gerechtigheid die normaal is bij gelovigen.
4. De Banū Awf zullen het bloedgeld onderling bepalen, overeenkomstig hun huidige gewoonten.
5. In geval van oorlog met enige andere partij zullen alle partijen behalve de moslims hun gevangenen vrijkopen overeenkomstig de gewoonten onder gelovigen en niet overeenkomstig voor-islamitische ideeën.
6. De Banū Sa'ida, de Banū Ḥārith, de Banū Djujam en de Banū Nadjār vallen eveneens onder het bestuur volgens bovenstaande regels.
7. De Banū 'Amr, Banū Awf, Banū Nabī en Banū Aws zullen op dezelfde manier worden bestuurd.
8. Gelovigen zullen niet nalaten hun gevangenen vrij te kopen, ze zullen bloedgeld voor hen betalen. Het betalen ervan zal een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de Ummah zijn en niet van de familie van de gevangenen alleen.
9. Een gelovige zal de vrijgemaakte slaaf van een andere gelovige niet tot zijn bondgenoot maken tegen de wensen van de andere gelovigen.
10. De gelovigen, die God vrezen, zullen zich teweer stellen tegen opstandige elementen en tegen hen die onrecht of zonde aanmoedigen, of die vijandigheid of corruptie onder gelovigen aanmoedigen.
11. Als iemand aan één van deze handelingen schuldig is, zal hij alle gelovigen tegenover zich vinden, zelfs al is hij de zoon van een van hen.
12. Een gelovige zal geen andere gelovige doden vanwege een ongelovige.
13. Geen gelovige zal een ongelovige helpen tegen een gelovige.

14. Bescherming in de Naam van God zal gebruikelijk zijn. (Zelfs) de zwakste onder de gelovigen mag bescherming aanbieden en dat zal bindend zijn voor alle gelovigen.

15. Gelovigen zijn allen vrienden van elkaar tot uitsluiting van alle anderen.

16. Joden die de gelovigen volgen zullen geholpen worden en met gelijkheid worden behandeld.

17. Geen jood zal vanwege zijn jood-zijn onrecht worden aangedaan.

18. De vijanden van de joden die ons volgen, zullen niet worden geholpen.

19. De vrede van de gelovigen moet onverdeeld zijn.

20. Niemand in Medina zal apart vrede sluiten wanneer Gelovigen strijden op de Weg van God.

21. Vredes- en oorlogsvoorwaarden en de bijbehorende gemakken dan wel ongemakken moeten eerlijk en gelijk over alle burgers worden verdeeld.

22. Wanneer een ruiter op expeditie gaat, moet hij zijn metgezel van het leger meenemen.

23. De gelovigen moeten het bloed van elkaar wreken wanneer ze strijden op de Weg van God.

24. De gelovigen zijn beter in het tonen van standvastigheid en ontvangen als gevolg daarvan leiding van God in dit opzicht. Anderen moeten eveneens streven naar dezelfde standaard van standvastigheid.

25. Geen ongelovige zal worden toegestaan de bezittingen van de Quraish in bescherming te nemen. Bezittingen van de vijand moeten aan de Staat worden overgedragen.

26. Geen ongelovige zal tussenbeide komen in het voordeel van de Quraish.

27. Elke ongelovige die een gelovige zonder goede reden doodt, zal op zijn beurt worden gedood, tenzij de naaste familieleden genoegdoening ontvangen. Alle gelovigen zullen tegen zo'n misdadiger zijn. Geen gelovige zal zo'n man mogen beschermen.

28. Wanneer jullie het ergens over oneens zijn, zal de zaak worden voorgelegd aan God en Moḥammed.

29. De joden zullen aan de oorlog bijdragen wanneer zij met de gelovigen ten strijde trekken.

30. De Joden van Banū Awf zullen worden behandeld als een gemeenschap met de gelovigen. De Joden hebben hun religie. Dit zal ook van toepassing zijn op hun vrijgemaakte slaven.

Een uitzondering zal worden gemaakt voor hen die onrechtvaardig en zondig handelen. Daarmee benadelen ze zichzelf en hun gezinnen.

31. Hetzelfde geldt voor Joden van Banū Nadjār, Banū Hārith, Banū Sa'ida, Banū Djusjam, Banū Aws, Tha'alba, en de Jaffna, en de Banū Sjutaiba.

32. Loyaliteit biedt bescherming tegen verraad.

33. De vrijgemaakte slaven van Tha'alba zullen dezelfde status ontvangen als de Tha'alba zelf. Deze status dient voor eerlijke handel en volledige gerechtigheid als een recht, en even grote verantwoordelijkheid voor militaire dienst.

34. Bondgenoten van de joden zullen op dezelfde manier worden behandeld als de joden.

35. Niemand zal op het oorlogspad gaan zonder toestemming van Moḥammed. Als enig kwaad is gedaan tegen enige persoon of partij mag dat wel worden gewroken.

36. Ieder die een ander doodt zonder waarschuwing doet iets dat neerkomt op het doden van zichzelf en zijn eigen gezin, tenzij het doden samenhangt met kwaad dat hem was aangedaan.

37. De joden moeten hun eigen uitgaven financieren en de moslims eveneens.

38. Als iemand die partij is in dit Verdrag wordt aangevallen (door wie dan ook) dan moet de ander hem te hulp schieten.

39. Zij moeten elkaar om raad vragen en in overleg treden.

40. Loyaliteit biedt bescherming tegen verraad. Zij die onderling overleg mijden, doen dat vanwege gebrek aan oprechtheid en loyaliteit.

41. Een man zal niet aansprakelijk worden gesteld voor wandaden van zijn bondgenoot.

42. Een ieder die wordt benadeeld moet geholpen worden.

43. De Joden moeten net als de Moslims voor de kosten van de oorlog betalen.

44. Yathrib (Medina) zal een toevluchtsoord zijn voor de mensen van dit Verdrag.

45. Een vreemdeling die bescherming heeft gekregen zal worden behandeld als zijn gastheer zolang hij geen kwaad doet en geen misdrijven pleegt. Zij die bescherming hebben ontvangen maar tegen de staat gerichte activiteiten ontplooiën belopen de kans te worden gestraft.

46. Een vrouw zal alleen bescherming kunnen ontvangen bij toestemming van haar gezin.

47. In geval van enige twist of enig geschil dat kan uitmonden in problemen, moet de zaak worden voorgelegd aan God en Mohammed; de Profeet van God zal alles in dit document aanvaarden, hetgeen ten goede komt aan vroomheid en goedheid.

48. Quraish en hun bondgenoten zullen geen bescherming krijgen.

49. De partijen van dit Verdrag zijn gebonden elkaar te helpen in het geval van een aanval op Yathrib.

50. Als zij worden opgeroepen om vrede te sluiten en te onderhouden, dan moeten zij dat doen. Als een dergelijk beroep wordt gedaan op de moslims moet dat worden uitgevoerd, behalve wanneer de moslims al betrokken zijn bij het voeren van een oorlog op de Weg van God.

51. Iedereen zal zijn deel krijgen in overeenstemming met de partij waartoe hij behoort. Individuen moeten profiteren van of boeten voor de goede of slechte daden van de groep waartoe zij behoren. Zonder zulk een regel kan de groepsband en discipline niet worden onderhouden.

52. De joden van Aws, inclusief hun vrijgemaakte slaven, hebben dezelfde statuut als andere partijen van het Verdrag, zolang zij loyaal zijn aan het Verdrag. Loyaliteit biedt bescherming tegen verraad.

53. Een ieder die loyaal of anders handelt doet dat voor zijn eigen bestwil (of nadeel).

54. God keurt dit Document goed.

55. Dit document zal niet dienen tot bescherming van iemand die onrechtvaardig is of een misdrijf pleegt.

56. Of iemand nu mee ten strijde trekt of thuis blijft, hij zal veilig zijn tenzij hij een misdrijf pleegde of een zondaar is.

57. God is de Beschermers van de goede mensen en van hen die God vrezen, en Mohammed is de Boodschapper van God.

OEFENING 1

Beantwoord de volgende vragen.

a) Wat kenmerkt een sociaal rechtvaardige samenleving? Geef een voorbeeld:

In een sociaal rechtvaardige samenleving heeft ieder mens recht op en toegang tot de basisbehoeften. Voorbeeld: iedereen heeft recht op water, iedereen heeft recht op elektriciteit,...

b) Hoeveel keer komt de term ma'a of water voor in de Koran?

Meer dan zeventig keer.

c) Hoe kunnen we de doelstelling van eenheid en instandhouding van de natuur bereiken?

Door gebalanceerd te consumeren. Door niet aan overconsumptie te doen, maar steeds te denken aan de ander en op die manier een gelijke verdeling van natuurlijke bronnen mogelijk te maken.

OEFENING 2:

De leerlingen lezen de tekst en vullen de ontbrekende woorden in.

Ideaal - sterke verbondenheid - absolute rechtvaardigheid – ambitieus - bescheiden

Sociale rechtvaardigheid is een **ideaal** dat is wat we willen bereiken. Het is een voortdurende strijd die geen einde kent en daarom is sociale rechtvaardigheid niet gemakkelijk te verkrijgen. Wanneer we bijvoorbeeld tegen armoede strijden dat moeten we er bewust van zijn dat armoede niet volledig kan verdwijnen. Daar schuilt een wijsheid achter, zoals bijvoorbeeld dat mensen voor elkaar leren zorgen waardoor er **sterke verbondenheid** of Umma (gemeenschap) ontstaat. Maar het feit dat armoede nooit zal verdwijnen betekent niet dat we dit niet moeten nastreven. Het blijft als het ware een ideaal. Het gaat hier niet over het bereiken van het doel, maar eerder om het streven naar het doel. Met andere woorden niet het resultaat staat centraal, maar de inspanning om het doel te bereiken. Want de **absolute rechtvaardigheid** is volgens de islam een Goddelijke eigenschap. Enkel Allah is degene die rechtvaardig is in de volle betekenis van het woord en dit betekent dat de mens ondanks zijn grote inspanning om rechtvaardigheid te laten zegevieren altijd te kort zal schieten.

Hieruit kunnen we afleiden dat de mens **ambitieuw** moet zijn en alle vredelevolle middelen gebruiken om sociale rechtvaardigheid te realiseren. Maar tegelijkertijd dient hij ook **bescheiden** te zijn en weten dat hij de perfectie niet kan bereiken. Dit is de ware betekenis van tawwakul (vertrouwen op Allah).

OEFENING 3: ARTIKELS OPZOEKEN IN “HET VERDRAG VAN MEDINA”

Opdracht:

Laat de leerlingen in groepjes van 2 of 3 Het Verdrag van Medina doornemen. Samen gaan ze op zoek naar de gevraagde artikels. Hierdoor weten de leerlingen wat er in het verdrag van Medina staat en hebben ze een concreet beeld over de context van Medina. De antwoorden kunnen afwijken!

1) Geef 3 artikels die gelijkheid benadrukt:

- 1) Artikel 6
- 2) Artikel 11
- 3) Artikel 17

2) Geef 3 artikels die gaan over vrede:

- 1) Artikel 19
- 2) Artikel 50
- 3) Artikel 51

3) Geef 3 artikels die gaan over de zwakkeren van de samenleving (vrouwen, slaven, armen, vluchtelingen...)

- 1) Artikel 3
- 2) Artikel 45
- 3) Artikel 52

3.5 KLIMAATVERANDERING

3.5.1 DE MENS ALS KHALIFA EN DE KLIMAATVERANDERING

Hoewel de klimaatverandering een gegeven van alle tijden is, is het in de laatste jaren meer dan ooit een zorgwekkend globaal probleem geworden. Het klimaat kan veranderen door natuurlijke verschijnselen, maar ook door menselijke gedragingen. Dus de mens heeft een grote invloed op de opwarming van de aarde en andersom heeft de opwarming van de aarde een grote invloed op de mens. In het dagelijkse leven worden we geconfronteerd met zichtbare gevolgen van de klimaatverandering. Voorbeelden hiervan zijn: hittegolven, het stijgend zeeniveau, droogte, hevige bosbranden wereldwijd, extreme neerslag, tropische stormen,....

Zoals reeds verteld geeft de natuur via deze natuurfenomenen signalen of ayats om aan te tonen dat het evenwicht is verstoord. Ook in het kader van de klimaatveranderingen is het dan aan de mens om zich steeds als khalifa te gedragen en dat evenwicht proberen te herstellen door duurzaam en milieu-verantwoord gedrag te vertonen.

Figuur 3.7
Bron: © jozsitoeroe /
Adobe Stock

3.5.2 OEFENINGEN

OEFENING 1: Opdracht verandering

Beantwoord de volgende vragen.

Omgeving	Voorbeeld
Ik	Bv: Jezelf voornemen om minder vlees te eten.
School	
Thuis	
Vrienden	
Moskee	
Elders	

OEFENING 2: Kruiswoordraadsel

Vul de volgende kruiswoordraadsel in

Ga op zoek naar volgende woorden en duid ze aan.

1. Grondstof
2. Bevolkingstoename
3. Verdroging
4. Vervuiling
5. Opwarming
6. Water

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
1	G	A	H	A	G	J	N	Y	K	H	H	B	V	E	F	V	U	I	L	I
2	R	Q	H	I	I	P	K	H	W	W	A	T	E	R	M	F	K	K	U	K
3	O	F	G	R	A	P	I	Q	O	P	W	A	R	M	I	N	G	S	I	S
4	N	G	W	O	L	A	J	I	M	L	D	D	D	M	Y	O	G	D	G	H
5	D	B	E	V	O	L	K	I	N	G	S	T	O	E	N	A	M	E	J	O
6	S	S	A	R	A	J	K	I	H	G	Y	T	G	J	K	M	J	N	J	P
4	T	H	I	O	N	V	E	R	V	U	I	L	I	N	G	Z	J	H	K	G
8	O	H	I	H	J	L	L	O	P	Q	R	S	N	B	J	O	M	O	P	H
9	F	F	O	V	E	R	D	R	O	G	I	N	G	V	G	H	T	J	K	L

3.6 WOORDENLIJST

Hadth: Al wat aan de profeet Mohammed vzmh wordt toegeschreven van zowel woorden, daden, stilzwijgende goedkeuringen, uiterlijke kenmerken en innerlijke kenmerken.

Khalifa: Een beheerder op aarde of behoeder van de natuur.

Ratio: Rede, het menselijk denkvermogen om te denken en te begrijpen.

Ayats: Verzen uit de Koran.

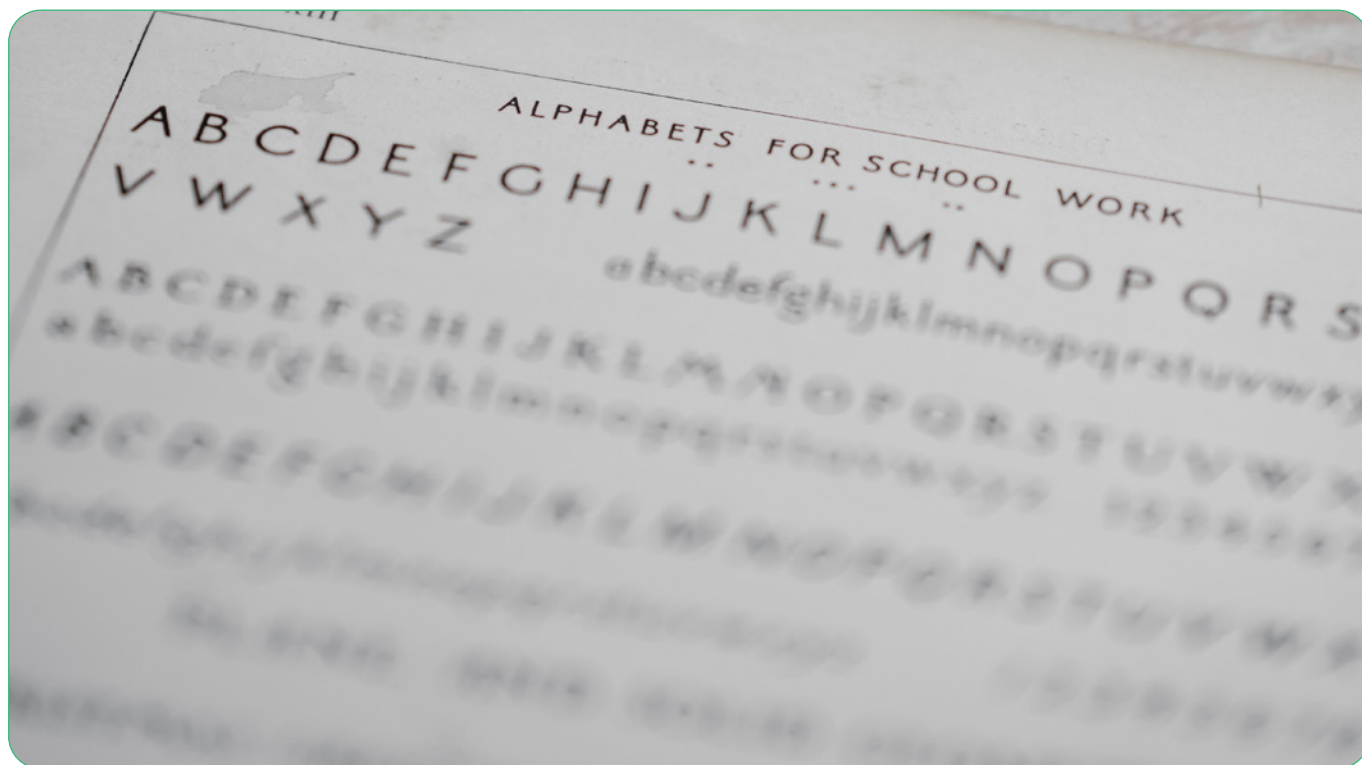

Foto: © Annie Spratt | Unsplash

3.7 TRANSCRIPTIE VAN DE VIDEO

Ahmed en Pieter-Jan kijken naar het nieuws.

Televisie:

Journalist: Jongeren in het hele land roepen elkaar op via sociale media om te gaan demonstreren voor een nieuw klimaatplan en sociale rechtvaardigheid.

De demonstraties vinden iedere maandag plaats, terwijl de meeste demonstranten dan op school horen te zijn.

Ze beweren dat hun acties een groter belang hebben.

Hoewel vele scholen hun goedkeuring hebben gegeven voor de afwezigheid tijdens deze acties, zijn ze het niet noodzakelijk eens met al de acties die worden georganiseerd.

Ahmed: Wat denk jij er van?

Pieter-Jan: Wel, ik denk dat ze vechten voor een goed doel.

Journalist: Het probleem is dat er een enorme frustratie leeft onder de jongeren jegens wat zij de rijke vervuilende zakenmensen noemen.

Een kleine groep jongeren heeft zo betoogd op de oprit van zakenman Tarik Hadid.

Meneer Hadid laat ons zien hoe zijn oprit, tuin en auto's gevandaliseerd werden.

Mr. Hadid: Dit soort vandalisme is contraproductief voor het eindelijke doel om bewustzijn te scheppen rond klimaatverandering. De eigendommen van onschuldige mensen vernielen, gewoon omdat ze actief zijn in de zakenwereld creëert aversie ten opzichte van deze demonstranten en al wat klimaatverandering te maken heeft. Maar ik steun in feite hun doel wel.

Ahmed:

"Oh nee, ik ken deze mensen. Tarik Hadid bidt wekelijks bij ons in de lokale moskee. Die studenten daar bidden er ook. "Ze hadden beter moeten weten."

Pieter-Jan:

"Echt?"

Ahmed:

Ik begrijp dat Tarik enorm van slag is omdat ze zijn persoonlijke eigendom zijn binnengedrongen. Ze zijn te ver gegaan.

Pieter-Jan:

"Ik begrijp de redenering van de studenten maar dit is niet de gepaste manier om een punt te maken."

Ahmed:

"Inderdaad, ik begrijp hun ook. Ze zouden met elkaar in dialoog moeten treden."

Pieter-Jan:

"Waarom breng jij hen dan niet samen? Misschien kan jij bemiddelen tussen beide partijen?"

Ahmed:

"Wat een goed idee. Weet je wat. Ik moet voor school een project maken over ecologie. Ik moet anderen bewust maken over onze taak als Khalifa of mede beheerder van de aarde, om voor de aarde te zorgen. Iedereen, ook onze Moslimgemeenschap zou hun verantwoordelijkheid moeten nemen.

Moslims moeten gestimuleerd worden om hun verantwoordelijkheid op te nemen tegenover het milieu. Ik kan ze allemaal bijeen brengen in de moskee."

Pieter-Jan:

Waar wacht je nog op?

Ahmed: Perfect, je hebt me net geholpen met m'n project! Bedankt!

Bijeenkomst in de lokale moskee:

Ahmed heeft iedereen uitgenodigd om in dialoog te treden over het onderwerp klimaatverandering.

Mr. Hadid is een belangrijke investeerder van de moskee. Hij is een progressieve denker dus hij staat open voor nieuwe ideeën.

Ahmed:

"Mijnheer Hadid, we zijn zo blij dat u met ons wou spreken en met de studenten."

Mijnheer Hadid:

"Je bent welkom Ahmed.

Één van de studenten:

Hallo Meneer Hadid...

Dankzij Ahmed hebben we ons gerealiseerd dat uw eigendom vandaliseren en u publiekelijk beschuldigen niet de juiste manier was om verandering te eisen.

We willen ons daarvoor verontschuldigen.

Ahmed: We mogen niet vergeten wat er in de Koran staat: dat Allah de mens als plaatsvervanger of beschermer op aarde heeft gesteld.

(35:39) "Hij is Degene Die jullie heeft aangesteld als volgmachtigen op aarde."

Allah maakte ons mede verzorgers en gaf ons de verantwoordelijkheid om voor de aarde en de natuur te zorgen.

Wij willen deze milieu-ethiek toepassen binnen de moskee.

En we hopen dat we dat kunnen doen met jullie hulp.

Één van de studenten:

Precies en we hebben deze verantwoordelijkheid ten alle tijden. Denk maar aan het verbod om bomen te vernielen tijdens oorlog. Dit wordt ook benadrukt door Aboe Bakr As-Siddiq, een nauwe gezelschap en opvolger van de Profeet Mohammed –vzmh-. Hij zei aan een van zijn militaire bevelhebbers: "U zult een volk vinden dat zich volledig aan God hebben toegewijd. Laat hen over aan wat zij hunzelf hebben toegewijd... Dood geen vrouwen of kinderen of een bejaarde en zieken. Hak geen vruchtdragende bomen om. Vernietig geen bewoonde plaatsen. Slacht geen schapen of kamelen, behalve voor voedsel. Verbrandt geen bijen en drijf hen niet uiteen. Steel niet van de buit en wees niet laf.

Mijnheer Hadid:

Ik hoor hier zeer wijze informatie, die mij veel trotser maakt dan uw eerdere acties. Ik ben het er helemaal mee eens en begrijp wat u hier naar voren brengt, maar wat is uw concrete actieplan?

Ahmed: Er zijn verschillende hadiths over het respecteren van de planeet, de dieren, het voorkomen van wateroverlast,... We willen de mensen bewust maken van deze problemen. We zijn er zeker van, Mr. Hadid, dat mensen die een rolmodel zijn, zoals u, een verschil kunnen maken... En we hebben enkele ideeën!

Reporter: We staan voor een nieuwe gemeenschappelijke tuin die is aangelegd door de lokale moslimgemeenschap. Meneer Hadid, hoe bent u op het idee gekomen?

Hadid: Nou... dat heb ik eigenlijk niet gedaan. Het was een groep jonge mensen uit onze gemeenschap die het bewustzijn wilde vergroten over de ecologische uitdagingen waar we als samenleving voor staan. Ik heb alleen de mensen en de middelen bij elkaar gebracht om het te verwezenlijken.

Ahmed: We hadden eigenlijk een schoolopdracht die ons aan het denken zette hoe we mensen konden informeren over milieukwesties en we nodigden de heer Hadid een zakenman die een doelwit was. Zo kwamen we op het idee om een gemeenschapstuin te creëren. Het zou ons voorzien van groene ruimte om duurzaam voedsel te produceren. Het is ook een bonus dat het de samenhang van de gemeenschap en de verbinding met de natuur zou versterken.

Verslaggever: En het lijkt een succes te zijn! Hebben jullie nog andere plannen om het milieu te helpen?

Ahmed: Nou...We dachten erover om een waterbesparingsbeleid op te zetten door borden naast de gootstenen te plaatsen. Deze borden zouden ons helpen om mensen bewust te maken wanneer ze wudhu doen, de rituele wassing voor elk gebed. We weten dat veel mensen er de voorkeur aan geven de wudhu in de moskee te doen.

Verslaggever: Zoals u ziet ligt er misschien een groenere toekomst in het verschiet als we de jongeren onze weg laten wijzen.

3.8 BIBLIOGRAFIE

İbrahim Özdemir, "Towards An Understanding of Environmental Ethics from a Qur'anic Perspective", <http://islam-and-muslims.com/Environmental-Ethics-Quran.pdf> (toegang 14/05/2020).

I. Malik, *al-Muwatta*, Beiroe, Dar Iyha Attourat Alarabiya, 1985, p. 212.

Koran, <https://koran.nl/> (toegang 20/05/2020).

Marjorie Hope and James Young, "ISLAM AND ECOLOGY", <http://environment-ecology.com/religion-and-ecology/259-islam-and-ecology.html> (toegang 9/05/2020).

Saffet Catovic, "ISLAMIC SACRED TEXTS RELATED TO WATER.", https://www.faithinwater.org/uploads/4/4/3/0/44307383/islamic_sacred_texts-water-greenfaith.pdf (toegang 8/05/2020).

S. Özkaya, *Islam en Ecologie: De ecologische ethiek van de islam gezien vanuit de visie op de relatie tussen mens en natuur*, Leiden, 2013 (toegang 9/05/2020).

<https://users.ugent.be/~hdeley/bogaert/bogaert1.htm> (toegang 29/07/2020).

CiRRA

CENTRE OF EXPERTISE FOR INTELLECTUAL REFORMATION, RESEARCH AND ADVICE

Brahim Bouzarif (1982) is docent islamitische theologie/ filosofie en vice-directeur van CIRRA. Hij is afgestudeerd aan de theologische Faculteit-Imam Universiteit in Riyad. Daarnaast beschikt hij ook over een masterdiploma in religiewetenschappen van KU Leuven. Hij is ook een Khatib Al-Jumu'a (imam van het vrijdaggebed). Hij heeft in verschillende moskeeën in Vlaanderen (België) gepredikt

Brahim Bouzarif is sinds 2017 op grote schaal betrokken bij de-radicaliseringprogramma's in scholen en gevangenissen van België. Hij geeft ook opleidingen aan leerkrachten en schoolhoofden rond thema's als "Hoe omgaan met levensbeschouwelijke diversiteit?"

 DUC8 Consortium

Lapino Albino

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

